

О.Т. АБИШЕВА¹, А.Қ. ҚОРАЛАСБЕК¹¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Алматы, Қазақстан),
artbura@gmail.com, korallasbekaktoty@gmail.com**АРТ БІЛІМНІҢ БАСҚА ПӘНДЕРМЕН ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ***Аңдатпа*

Мақалада пәнаралық байланыстарды бір-бірімен тығыз байланысты материалдар бойынша зерттеген ғалымдардың еңбектері қарастырылады. Пәнаралық байланыс білім алушылардың оқу бағдарламасын тереңдетуге, интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға, пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға, шығармашылық қабілеттерін ынталандыруға және дамытуға ықпал ететіні көрсетілген. Арт білімнің әдебиет, геометрия, технология, тарих, биология т.б. пәндер арқылы пәнаралық байланыста оқытудың студенттердің ақыл-ой, адамгершілік қасиеттерін дамытуға, эстетикалық қабылдауын, эмоционалдық әсерін арттыруға көмектесетінін көрсетуге болады. Пәнаралық байланыстар оқытушыларға білім беруді жеңілдетеді және студенттерді бұрын оқытылған пән немесе тақырып мүмкіндігімен пән ішіндегі процестер туралы көбірек хабардар етеді. Пәнаралық байланыстардың дамуы олардың өзара байланысы мен біртұтастығы, сонымен қатар ауқымды интеграциялық байланыстар арқылы ғана мүмкін болады. Заманауи білім беру – білім беру жүйесінің жаңартылған мазмұны мен модернизациясы, сонымен қатар цифрлық, инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдану. Халықаралық тәжірибе білім беру үдерісінде және оқуда жоғары нәтижелерге қол жеткізуде оқу мотивациясын арттыру үшін интеграцияланған оқытуды немесе пәнаралық тәсілді енгізеді. Пәнаралық байланыс дәрістерді оқыту жүйесінің бір бөлігіне айналды.

Түйін сөздер: арт білім; интеграция; пәнаралық байланыс; эстетика; дискуссия; білім беру; процесс; эмоционалдық әсер; даму; технология; интернет.

Кіріспе. Әртүрлі пәндер арасындағы байланыс мәселесін дифференциация мен интеграцияға негізделген қазіргі ғылымның объективті дамуы арқылы шешуге болады. Қазіргі уақытта ғылымдардың интеграциясы мен синтезі басым бағыт болып табылады. Интеграцияның прогрессіне негізделген ғылымдардың дамуы жоғарғы оқу орындарында оқытылатын пәндердің өзара байланыстылығын талап етеді. Пәнаралық байланыс принципін қолдану ғана бұл пәндерді тиімді оқытудың қажетті шарты болып табылады.

Педагогикада Е.А. Глинская [1], Н.М. Верзилин, В.М. Корсунская және т.б. пәнаралық қатынастарды алғашқы, содан кейін бір мезгілде және үздіксіз байланыс деп қарастырады. Олардың пікірінше, бұл сілтемелерді енгізу сабақтас пәндер бойынша өтілген материал негізінде жүйелі

түрде білім алуға ықпал етеді. В.Н.Федорова пәндердің мазмұнын көрсететін танымдық әдістердің, теориялар мен заңдылықтардың ортақтығын көрсететін ақпараттық қатынастарды, олардың өзекті, концептуалды, теориялық формаларын анықтайды. Н.С.Антонов [2] қатынастар құрылымының философиялық негіздеріне сүйене отырып, пәнаралық қатынастарды үш түрге бөледі: пәндік-объективті, фактілік, теориялық, әдістемелік; сонымен қатар логикалық, әдістемелік; іскерлік пен дағдыларды дамытуға бағытталған.

Пәнаралық оқытуда өнерді пайдалануға мыналар жатады:

- пәндер арасындағы байланысты орнатуға ықпал ететін оқу дағдылары мен тәжірибесі;
- көрнекі материалдарды, терминдерді және мұқият таңдалған оқу ұсыныстарын

пайдалана отырып, пәндерді тереңдетіп оқыту;

– студенттерді өнерге тән процестерге (жасау, орындау, кері байланыс) қызықтыру және ынталандыру;

– бағалаудың [3] өнермен үйлесімді формалары, критериалды бағалау үлгілері: өзін-өзі бағалау, өзара бағалау, рефлексия [4].

Шығармашылық-көркем бұйымдар мен олардың материалдық қасиеттерін кешенді қабылдау, материалдарды түрлендіру және көркемдік мәселелерді шешудегі икемділік. Көркем шығармашылықты ынталандыру оқушылардың жеке тұлғасын дамытудың негізі болып табылады [5].

Пәнаралық байланысқа негізделген ұғымдардың даму ерекшеліктері Р. Аббасова мен Е. Мәмбетакуновтың зерттеулерінде ескерілген. В.Н. Максимова, И.Д. Зверев пәнаралық байланыстың үш негізгі түрін анықтады: ұйымдастырушылық, дамытушылық және әдістемелік. М.Н. Скаткин, Г.И. Батулин пәнаралық байланысты білім мен іс-әрекет түрлерінің жүйесіне бөлді.

Сонымен қатар, кейбір зерттеушілер пәнаралық байланысты анықтауда мәселенің екі аспектісін ажыратады. Зерттеушілер табиғат ақиқаты деп өмірдің барлық дүниелері мен объектілері мен оларды зерттейтін ғылымдар арасындағы пәнаралық байланыстар немесе дидактикалық құрал қызметін атқаратын пәнаралық байланыстарды есептейді. Пәнаралық байланыс құрылымын жүзеге асыру бірқатар факторларға байланысты:

1. Пәнаралық байланыстың аясы.
2. Пәндерді таңдау (дифференциациялау).
3. Қарым-қатынасты құрайтын әрбір пәннің сипаттамасы.
4. Қарым-қатынас тәсілі.

Пәнаралық байланыстың тиімділігі педагогикалық жағдай жасауға тәуелді болады. Бұл шарттар пәнаралық байланыстың дидактикалық моделін студенттердің меңгеру процесінің ерекшеліктеріне сәйкес келуі керек. Пәнаралық байланыс жалпы фактілерге, концепсияларға, заңдарға, теорияларға, ғылыми идеяларға, сонымен

қатар жалпы іскерліктер мен дағдыларға негізделуі мүмкін [6].

Әдістемелік әдебиеттерде білім алушылардың пәнаралық қабілеттерін қалыптастырудың бірнеше деңгейлері бар:

1. Көшірмелеу. Пәнге қатысты білімді, дағдыны немесе әрекет әдістерін басқа пәндердегі ұқсас жағдайда қолдану. Бұл жағдайда студенттің өз бетімен жұмыс істеу мүмкіндігі шектеледі.

2. Жаңа жағдайларда әртүрлі пәндерді оқу процесінде алған білімдерін біршама қайта құрылымдау. Оқушылардың өзіндік жұмысы әртүрлі пәндерді оқу процесінде алынған арт білім мен дағдыларды өзектілендіру (қайта құру) деңгейінде жүзеге асырылады.

3. Студенттерді жан-жақты білім алуға, әртүрлі пәндерді оқу барысында алған Арт білімдерін дамытуға, қолдануға және креативтілік қабілетін ынталандырады. Мұнда оқушылардың дербестік деңгейі жоғарылайды

Әртүрлі ғылыми салалар арасындағы байланыс мәселесі қазіргі ғылымның дифференциация мен интеграция негізінде объективті дамуы арқылы шешілуі мүмкін. Қазіргі кезде ғылымдарды біріктіру, синтездеу үрдісі басым. Интеграция прогрессіне негізделген ғылымдардың байланысы университетте оқытылатын пәндердің өзара байланыстылығын талап етеді. Бұл пәндерді тиімді оқытудың қажетті шарты тек пәнаралық байланыс принципін жүзеге асыру болып табылады [7].

Арт білім бойынша білім беру басқа пәндермен ұштастыра отырып, мысалы, студенттердің эстетикалық талғамын арттыру үшін бір пән бойынша оқытылатын материалдарды басқа пән бойынша сәйкес материалмен біріктіреді және бұл талапкерге тиімділікке мүмкіндік береді. Арт білім беру мен басқа пәндер арасындағы пәнаралық байланыстарды тиімді пайдаланудың мазмұндық-құрылымдық моделі жасалды. Бейнелеу өнерін сапалы оқыту үшін қазақ тілі, әдебиеті, тарих, математика, жаратылыстану, музыка т.б. пәндер қолданылады. Әр пәннің орны ерекше.

Мысалы, Арт білім беруді әдебиетпен байланыстырудың маңызы зор, өйткені

бұл пәнді оқыту арқылы білім алушының интеллектуалдық, адамгершілік, эстетикалық сана-сезімін дамытуға, эмоционалдық күйіне ықпал етеді. Сонымен қатар, студенттердің өзін-өзі танып білуіне жол ашады. Әдебиет оқулықтарында репродукциялар берілген. Мектеп оқулықтарында репродукция сұрақ-жауап арқылы түсіндіріледі.

Негізгі бөлім. Арт білімді тарихпен байланыстыра оқытуда студенттерді көркем шығармаларды оқуға ынталандыру қажет. Оқытушы қысқаша тарихи оқиғаларға тоқталып, білім алушыларды соған тартуы керек. Студенттің суреттегі тақырып туралы өз ойын жеткізе білуі оның қиялына, шығармашылығына еріксіз әсер етеді. Арт білімнің тарихпен байланысы студенттердің дәуірлер мен өткен оқиғаларды елестетуіне мүмкіндік береді. Бұл әртүрлі репродукциялар, иллюстрациялар, тарихи ескерткіштер бейнелері, ұлттық костюмдер, мүсіндер, слайдтар арқылы жүзеге асады. Қазақ әдебиеті оқулықтарында да көрнекі материалдар берілген. Арт білімнің теориялық негіздерін тарихпен де байланыстыра аламыз. Бұл байланыс білім алушыларға арналған материалды оқытушы шығармашылықпен меңгерген кезде, эмпирикалық түрде жүзеге асырылуы керек. Сонымен қатар, барлық тарих оқулықтарында әр тарауда ғылыми-көпшілік және көркем әдебиеттер тізімі берілген.

Дәстүрлі қолөнерді үйрене отырып, студенттер дәстүрлі өнермен танысуды жалғастырады. Бұл студенттерге безендірудің тамаша мүмкіндіктерін ашады. Студенттер халық шеберлерінің ой-пікірлерін, оларды сәндік-қолданбалы өнер арқылы өмірге келтіру жолдарын меңгереді. Сәндік-қолданбалы өнерге арналған тараудың мазмұны халық шығармашылығының эстетикалық, еңбек және ақыл-ой тәрбиесінің қуатты құралы екендігін тағы бір мәрте айқындап көрсетеді. Сәндік-қолданбалы өнер туындылары студенттерге халықтың сұлулығы мен мейірімділігі туралы түсінік бере отырып, еңбек пен қолөнерді сүйеге үйретеді. Сонымен қатар студенттер ою-өрнектер, заманауи сәндік қолөнер мен ди-

зайн арқылы әртүрлі халықтардың ұлттық құндылықтарымен танысады. Бейнелеу өнері сабақтары технология сабағымен пәнаралық байланысымен қызықты. Бұл сабақты нақты және шығармашылық жоспарлауды қамтиды. Оқытушы жұмыс сапасын бағалауға үйретеді және технология сабағының тиімділігіне эстетикалық көзқарасын қалыптастырады. Ал математика сабағында математикалық есептеулердің дәлдігін, әдебиет сабағында өз ойын анық жеткізе білуді қалыптастырады. Осылайша Арт біліммен пәнаралық байланыс жүзеге асады [8].

Пәнаралық байланыстың маңыздылығы оқытушылар мен студенттерді әртүрлі жұмыстардың шығармашылықпен орындалуында жатқан еңбектің эстетикалық құндылығын бағалауға итермелейді. Соның арқасында студенттер өз беттерінше сызбалар мен постер салуды үйренеді. Мұндай жұмыстарды пәнаралық байланысты пайдалана отырып сабақта орындау студенттерге ғылым мен техниканың ережелері мен әдістерін меңгеруге мүмкіндік береді. Студенттер заттарды табиғи қалпында қарауды үйренуі керек. Ол үшін халық өнерінің сәндік үлгілерін пайдалануға болады. Оқу-тәрбие үрдісінде пәнаралық байланысты пайдаланудың белгілі бір педагогикалық жүйесі бар. Атап айтқанда, студенттерді оқытудың мазмұны мен әдістеріне әсер ететін оқытушының орталық стратегиясы мен бағыты бар [9].

Ағылшын тілі мен Арт білімнің кіріктірілген сабақтарында эмоциялық белсенділік дамиды, студенттер іс-әрекеттің оң нәтижесінен, орындаған жұмысынан жағымды әсер алады. Ағылшын тілі сабағында жақсы баға алмаған ең әлсіз студенттердің өзі сабақтың соңында сабақтағы белсенділігінің өнімі түрінде нәтижеге ие болады: сурет, коллаж, макет немесе т.б. Екі оқытушы бір-бірімен байланысы жоқ сияқты көрінетін пәндер бойынша бірлескен жұмысының нәтижесінде ағылшын тілі мен бейнелеу өнерінің үйреншікті сабағы ерекше болды [10].

Бейнелеу өнері сабағында құстарды, жануарларды, адамдарды бейнелеуге байланысты тақырыптарды оқу барысында оқытушы адам денесінің анатомиясын, құрылысын нақты сипаттайтын жаратылыстану, биология пәндеріне жүгінеді, сонымен қатар адам денесінің құрылысы. жануарлар әлемі, олардың мекендеу ортасы және т.б. Сонымен қатар, пәнаралық байланыстың мысалы ретінде бейнелеу өнері мен технология сабағының қарым-қатынасын келтіруге болады, бұл сабақта балалардың шығармашылық қабілеттерін толық көрсетуге, шығармашылық даралығын дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, модельдеу кезінде студенттердің бақылау, елестету, заттардың көлемін көру және үш өлшемді композиция сезімі қалыптасады, пропорциялар қалыптасады. [11].

Табиғаттану (дүниетану) сабақтарында сабақтың эмоционалды әсерін күшейту үшін Арт материалдарын пайдалануға болады. Ол үшін табиғат пейзаждары, натюрморт, жануарлар бейнелері пайдаланылады. Бұл студенттердің табиғат туралы түсініктерін дамытуға ықпал етеді.

Пәнаралық байланыстың анықтамасын бере отырып, зерттеушілер мәселенің екі аспектісін ажыратады: бір жағынан олар табиғаттағы барлық дүниелер мен объектілерді және бар шындықты зерттеуді қарастырса, екінші жағынан пәнаралық дискурс, индуктивті дискурс арқылы қарастырады.

Пәнаралық байланыста оқыту әдістері ерекше орынға ие. Оқыту әдістерінің үйлесімі және олардың студент әрекетінің тиімділігіне әсері. Оқыту әдіс-тәсілдері оқыту мақсатына сәйкес білім беру мазмұнын меңгеруді қамтамасыз ететін, студенттердің танымдық және тәжірибелік іс-әрекетін ұйымдастыратын оқытушының мақсатты әдістерінің жүйесін құрайды. Мақсатына қарай олар нақты технологияларды пайдалана отырып, әртүрлі әдістерді енгізу арқылы қалыптасуы мүмкін. Мысалы, сөздік әдістердің мақсатына қарай бірнеше түрлері болады: әңгіме, баяндау, баяндау. Біріншісі – студенттерді жаңа материалды меңгеруге дайындау, екіншісі – мазмұнын

баяндау, үшіншісі – оқытуды аяқтау. Бұл әдістің тиімділігі оқытушының сөздік қоры мен әңгімелеу шеберлігіне, студенттердің даму деңгейіне және олардың адекватты түсінуіне байланысты.

Сондықтан оқыту барысында білім алушылардың қабілетін ескеру қажет. Әңгімелесу әдісі логикаға жүгінуге, дұрыс әрі таза сөйлеуге үйретеді. Презентация қысқа (10 минут) және эмоционалды болуы керек. Презентацияның тиімділігі оқытудың басқа әдістеріне – иллюстрацияға, талдауға, сонымен қатар оқытушы таңдаған уақыт пен кеңістіктегі адамдар туралы деректерге негізделуі керек [12].

Әңгімелесудің мақсаты: мақсатты және сауатты сұрақтар арқылы студенттердің алған білімдерін еске түсіру, сонымен қатар жаңа білімді меңгеруге, өз бетінше ойлауға және жалпылау әдістеріне ынталандыру. Әңгімелесу барысында студенттің ойы оқытушының ойын қайталай отырып жаңа білімді бірте-бірте игереді. Әңгімелесу ойлауды ынталандырады, білім мен дағдыны меңгерудің диагностикалық құралы болып табылады және студенттердің танымдық қабілетін дамытуға бағытталған. Ол сонымен қатар оқу мәселелерін шешеді [13].

Сапар алдында практикалық жаттығулармен бірге кіріспе әңгіме өтеді. Студенттің жаңа материалды меңгеруінде кіріспе әңгіменің маңызы ерекше. Оны кез келген пәнде, мысалы, Арт білімде қолдануға болады. Сөйлеудің дамуы қиялдау, есте сақтау, ойлау сияқты психикалық процестерді ынталандырады, эмоционалды қалаңдаушылықты жеңілдетеді. Студенттердің ұдайы зейін қоюы – жаттығудың, білімнің, қызығушылықтың нәтижесі.

Кітаппен жұмыс. Кітаппен жұмыс – өзін-өзі тәрбиелеудің негізгі әдістерінің бірі. Бұл әдістің маңыздылығы студенттің оқу ақпаратын өз жағдайына сәйкес қайта қарастырып, өз шешімі оның білімін шектейтіндігінде. Оқулықтар оқу іс-әрекетін жүзеге асырады: оқыту, дамыту, тәрбиелеу, ойлау, түзетушілік бақылау және т.б.

Кітаппен оқу ол материалды есте сақтау мақсатында өзіндік жұмысты, жеке тараулармен танысуды, жеке сұрақтарға жауап

іздеуді, есте сақтауды қамтиды. Кітаппен оқу кезінде студенттердің өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыруға көбірек көңіл бөлу керек. Студенттің кітаптағы мәтінді неше рет оқығанын санамай, оның оқығанын суреттеп, түсіндіре білу дағдысының болуын қадағалау керек. Уақыттың көп бөлігін оқу материалын оқуға жұмсамай, оны түсініп, қайталау керек [14].

Жаңа білімді меңгеру үшін катетикалық (сұрақ-жауап, қарсылық жоқ, жаттау жауаптары), сократтық (студенттерге ыңғайлы, тиімді, қысқаша пікір), эвристикалық (студенттен талап ету және оқытушының сұрағына нақты жауап алу) әңгімелер қолданылады. Қазіргі уақытта мектептерде эвристикалық әңгімелер жиі қолданылады. Студенттердің жаңалық ашуға деген құштарлығын оятатын дүние – оқытушының сауатты сұрақ қоя білуі. Сократтық дискурстың шебері философтың өзі болды. Ол ешқашан дайын жауап бермеді. Оның мақсаты білімнің өзі емес, адамдардың оқуға деген құштарлығын ояту, білімге баулу болатын. Философтың әңгімесі – сұхбаттасушыға сұрақ қоя отырып, білгені мен білмегенін айыра білуге, парасатты, әдемі, ойлы дүние ашуға жетелейтін ауызша диалог әдісі. Осылайша, студенттер эвристикалық әңгімеде өз бетінше ойланып, білімді өз бетінше меңгереді [15].

Герменевтикалық тарих - түсіндіру, мотивациялау өнері. Герменевтиканың негізгі мәселесі - түсінудің философияға бағытталған мәселесі. Бұл әңгімеде студенттер оқулықтарды, кітаптарды, суреттерді өз бетінше пайдалана алады. Сурет бойынша өз ойларын жеткізе білу, басқалардың ойын тыңдау және жалпылау, бір-біріне сұрақ қою т.б. [16].

Көрнекілік әдістері. Иллюстрация әдісі демонстрация әдісімен тығыз байланысты; көрнекілік материалдарды, заттарды, портреттерді, картиналарды, репродукцияларды және т.б. көрсету және қабылдау кеңінен қолданылады. Олар ақ және түсті құбылыстар мен процестердің динамикалық және статистикалық мағыналарын жалпы үлгілерді пайдалана отырып ашады. Олар

оқытушылардың анықтамаларды түсіндіру процесін жеңілдетеді. Географиялық карталар, диаграммалар, графиктер, кестелер білімді тез және тиімді қабылдауға көмектеседі [17].

Иллюстрация әдісін қолданғанда олардың ұсынылу тәсіліне көбірек көңіл бөлу керек. Көрнекі құралдың дидактикалық ерекшеліктерін, оның таным процесіндегі рөлі мен орнын ескеру қажет. Оқытушының міндеті – иллюстрациялық материалдың оңтайлы көлемін анықтау. Иллюстрациялық материалдар алдын ала дайындалады. Қазіргі мектептерде иллюстрацияларды пайдалану үшін экрандық құралдар кеңінен қолданылады. Бейне әдісі білімді игеріп қана қоймайды, сонымен қатар барлық дидактикалық функцияларды басқарады, бекітеді, қайталайды, жалпылайды, жүйелейді және орындайды.

Графикалық және математикалық жаттығулар жазбаша жаттығулармен, сурет салумен, өндірістік оқытумен бірге жүреді.

Пікірталасты меңгеру. Білімсіз пікірталас мағынасыз, нақты емес, қарама-қайшылықты және бөлшектенген. Осылайша, оқытушы студенттердің ойын тұжырымдау, сұрақ қою, дәлелдеу қабілеттерінің дамуын қамтамасыз етеді. Пікірталас орталығында гуманитарлық ғылымдар, тарих, этика, эстетика, өнер ғана емес, сонымен қатар биология әдістемесі, т.б. пәннің дамуына нәтижелер көрсетеді. Пікірталас студенттерге материалдардың мазмұнын толықтыруға, бекітуге және нығайтуға көмектеседі. Оқытушының білім жүйесі жан-жақты мағлұмат алуына, студенттердің ой-өрісіне әсер етіп, әрі қарай дамуына бағыт-бағдар береді. Пікірталас элементтері мектепте екінші бағытта машықтанады, ал жоғары сыныптарда бұл әдіс барынша қолданылады. Студенттер пікірталас арқылы өнермен танысады. Оқытушының оқыту әдістеріне байланысты басқа дидактикалық қызығушылықтары, білім алушының оқытудың формалары мен принциптеріне, пәннің күрделілігіне, техникалық құралдар мен жабдықтарға, студенттер саны мен олардың дене тәрбиесіне, психикалық және

интеллектуалдық денсаулығына, сабақ құрылымына, өзара әрекеттестік – қарым-қатынас ерекшеліктері, әлеуметтік-кәсіби, педагог тұлғасын тәрбиелеу, сонымен қатар жаңа технологияларды қамтитын басқа да критерийлер, көрсеткіштер, талаптар, оқу-танымдық іс-әрекетке қатысу және білім алушы тұлғасының шығармашылық дамуы [18].

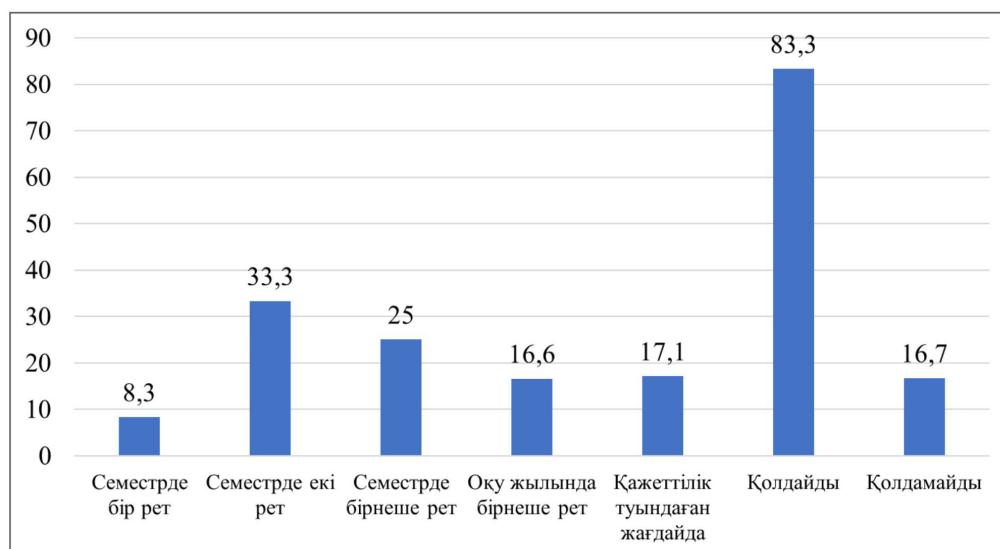
Трансдисциплинарлықты сипаттай отырып, Мандерсон былай деп жазады: «Транспәнаралық жобада әртүрлі пәндерді біріктіру мақсаты білім базасынан шығу емес, керісінше оны түрлендіру». Бұл түрлендіру ақпаратты түсіну тәсілін, идеяларды және ақпаратты түсінуді, идеяларды және нәрселерді жасау тәсілдерін өзгертуден тұрады. Өнер интеграциясын көптеген аспектілері мен формалары, соның ішінде өнер интеграциясы бар трансдисциплинарлық сала ретінде қарастыру. Интеграция студенттердің академиялық және өнер туралы түсінігін өзгерту үшін оның әлеуетін түсінуге мүмкіндік береді. Ол сондай-ақ өнердің пәнаралық интеграциясы өзгерістерді қажет ететін білім беру жүйесіндегі тәжірибенің жаңа үлгілерін қалай шабыттандыратынын елестетуге мүмкіндік береді. Білім берудегі қазіргі басымдықтарды ескере отырып, өнерді кіріктіретін уақыт жеткендей, онымен бірге жалпы білім беретін оқытушылардың да, өнер педагогтарының да өнердің интеграциясы туралы түсінігін өзгерту мүмкіндігі туып тұрғандай [19].

Пәнаралық байланыстың қолданылыс аясын анықтау мақсатында сауалнама әдісімен ғылыми-зерттеу жүргізілді. Онлайн зерттеуге Абай университетінің сегіз институтынан 12 профессор-оқытушы қатысты (Сорбонна-Қазақстан институты, Математика, физика және информатика институты, Педагогика және психология институты, Филология институты, Жаратылыстану және география институты, Өнер, мәдениет және спорт институты, Тарих және құқық институты, Шетел азаматтарына арналған факультет

және университетке дейінгі дайындық). Респонденттердің 33,3% ғылым кандидаттары, 17,9% ғылым докторлары, 49,8% ғылым магистрлері. Ең көп жауаптар ғылым кандидаттары Өнер, мәдениет және спорт институтынан алынды (33,8%), Филология институты (21,6%), Тарих және құқық институты (17,6%), Математика, физика және информатика институты (16,2%) және Жаратылыстану және география институты (14,9%). Сауалнама нәтижесі бойынша сауалнамаға қатысқан оқытушылардың көпшілігі өз сабақтарында кіріктірілген әдістемені қолданатынын көрсете отырып 12 (100%) респонденттің 10 (83,3%) оң жауап берді. Оқытушылардың 16,7%-ы (2 адам) теріс жауап берді. «Сіз интеграцияланған сабақтарды қаншалықты жиі өткізесіз?» сауалнамасына. 4 адам (33,3%) кіріктірілген сабақты семестрде екі рет өткіземін деп жауап берді, (25%) кіріктірілген сабақты семестрде бірнеше рет өткіземін деп, (16,6%) жылына бірнеше рет өткіземін деп жауап берді, (8,3%) оқу жылына бір рет, 3 (17,1%) ашық сабақ бергенде ғана, қалғандары қажет кезде ғана деген жауап берді (1-сурет).

АҚШ лидерлері жаһандық бәсекеге қабілеттілікті сақтау үшін білім берудегі пәнаралық көзқарасты жақтады. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) бағдарламасына негізгі құрамдастардың бірі жетіспейтін сияқты. Chastain (2012) өнерді пәнаралық бағдарламаларға біріктіру инновациялық және шығармашылық ойлауды дамытатын студенттер үшін бірегей оқу артықшылықтарын қамтамасыз етеді деп санайды.

Бұл қосымшалар студенттерді нақты ғылымды, инженерлік технологияны және математиканы оқуға қызығушылықтарын оята алады. Өнер көп ұзамай кейбір STEM бағдарламаларының бір бөлігі болды, бұл STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) жаңа аббревиатурасына әкелді [20].

1-сурет. Интеграцияланған сабақтарды өткізу жиілігі

Қорытынды. Пәнаралық байланыстың мәнін ашудың көптеген тәсілдерінің болуы бұл құбылыстың күрделілігін дәлелдейді. Осыдан пәнаралық байланысты нақтылау қажеттілігі туындайды деген қорытынды шығады. Бұл көп қырлы, қысқа және педагогикалық мәселе. Пәнаралық байланыс арқылы студенттер тұрақты, жүйелі және пәнаралық байланыстарды қалыптастырады. Сонымен, пәнаралық байланыс маңызды дидактикалық және әдістемелік категория ретінде мойындалады. Пәнаралық байланы-

старды орната отырып, олардың өзара байланысы мен бірлігіне күмәнданбауға болады. Бұл сабақтағы пәндердің ішінара өзара тәуелділігімен, яғни кең және жан-жақты интегративті байланыстармен ғана мүмкін болады. Пәндердің негізгі идеялары, өзекті ұстанымдары қарым-қатынастың негізгі көзі ғана емес, сонымен қатар мектептегі оқыту мазмұнын, оқыту әдістері мен түрлерін баяншы түрлендіру процесін күшейтетін фактор болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- [1] Глинская Е.А. Межпредметные связи в обучении /Е.А.Глинская, С.В.Титова. 3-е изд. – Тула: Инфо, 2007. – 231 с.
- [2] Tomsic Amon, Bea Interdisciplinary connections through transmedia narratives in art education CEPS Journal 10 (2020) 4, S.55-74.
- [3] Хавелова Н.А. Современные формы и методы оценивания образовательных результатов школьников /Н.А.Хавелова, Т.В.Меннибаева //Молодой ученый. – 2018. – № 41(227). – С.192-197 [Электрондық ресурс]: URL: <https://moluch.ru/archive/227/53032/> (өтінім берілген күні: 29.04.2022).
- [4] NAEA (2002). Authentic connections: Interdisciplinary work in the arts. Consortium of national arts education associations. Reston, VA: The National Art Education. – 2002. Association.www.naea-reston.org/INTERart.pdf.
- [5] Tomsic Amon, Bea Interdisciplinary connections through transmedia narratives in art education CEPS Journal 10 (2020) 4, S.55-74.
- [6] Андреев В.Н., Кашпирева Т.Б., Фомичева Ж.Е. Формирование метакомпетенций в процессе внеаудиторной работы с иностранными студентами, изучающими русский язык //Вестник ВГУ. Серия: Проблемы высшего образования. – 2018. – № 3. – С.122-127.
- [7] Abisheva O.T., Derbisova M.A., Tanabayeva S.A., Karbozova A.A. Interconnection of fine arts and other disciplines //Pedagogika i Psihologiya. – 2021. – № 4(49). – P.195-201.
- [8] Абишева О.Т. SMART-технологии в современном образовании //Педагогика и Психология. – 2017. – № 3(32). – С.115-119.

[9] Meta Rožac Panger, 2019. «Education Quality Gain Through Interconnection Of Subjects,» Thriving on Future Education, Industry, Business and Society; Proceedings of the MakeLearn and TIIM International Conference 2019, ToKnowPress.

[10] Рядодубова Л.А., Медкова А.Л. Интегрированные уроки иностранного языка и изобразительного искусства // Наука, техника и образование. – Москва, 2020. – 53 с.

[11] Ракова Н.Д. Интеграционный потенциал изобразительного искусства и общеобразовательных дисциплин в художественном образовании школьников // Развитие современного образования: Актуальные вопросы теории и практики: Сборник статей Международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС Наука и Просвещение. – 2021. – 33 с.

[12] Сейітқазы П.Б., Абдиркенова А.К. Медиабілім мазмұнындағы негізгі түсініктер мен теориялар // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы. – 2018. – № 2(58). – 22-31 бб.

[13] Abisheva O.T., Karbozova A.A. University as a space of social interaction, “Language and Literature in the Educational and Cultural Space of the South of Russia and the Caucasus” Grozny, November 22-24, 2019 2021. – Pages 440-444.

[14] Lange, C., Costley, J. Improving online video lectures: learning challenges created by media. Int J Educ Technol High Educ 17, 16 (2020). <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00190-6>.

[15] Cynthia J. Brame, Kathryn E. Perez. (2020) Effective Educational Videos: Principles and Guidelines for Maximizing Student Learning from Video Content.

[16] Хаустова В.Н. Учебная дискуссия как эффективная модель формирования ценностных ориентиров школьников / В.Н.Хаустова, И.В.Бондаренко, М.Н.Савоненко // Инновационные педагогические технологии: Материалы VIII Междунар. науч. конф. (Казань, май 2018 г.). – Казань: Молодой ученый, 2018. – С.40-42 [Электрондық ресурс]: URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/278/14104/> (өтінім берілген күні: 01.11.2021).

[17] Қойлыбай Ә.Ә. Медиабілімді арттырудағы кітаптың рөлі / Қазакстандағы PR және БАҚ / Ғылыми еңбектер жинағы 17-шығарылым / Алматы «Қазак университеті». 2019.

[18] Тихомиров В.П. Мир на пути Smarteducation. Новые возможности для развития // Открытое образование. Специальный выпуск: Смарт-технологии в образовании. – 2017. – С.87-93.

[19] Julia Marshall. Transdisciplinarity and Art Integration: Toward a New Understanding of Art-Based Learning across the Curriculum, Studies in Art Education, 2014, 55:2, 127p.

[20] Reyna E.S. The Integration of Art: A Multiple Case Study of Science, Technology, Engineering, Art, and Math (STEAM) Schools in Three Schools in Southern California Dissertations 2021. 3 p.

References

[1] Glinskaya E.A. Mezhpredmetnye svyazi v obuchenii / E.A.Glinskaya, S.V.Titova. 3-e izd. – Tula: Info, 2007. – 231 s.

[2] Tomsic Amon, Bea Interdisciplinary connections through transmedia narratives in art education CEPS Journal 10 (2020) 4, S.55-74.

[3] Havelova N.A. Sovremennye formy i metody ocenivaniya obrazovatel'nyh rezul'tatov shkol'nikov / N.A.Havelova, T.V.Mennibaeva // Molodoj uchenyj. – 2018. – № 41(227). – S.192-197 [Elektronдық resurs]: URL: <https://moluch.ru/archive/227/53032/> (otininim berilgen kuni: 29.04.2022).

[4] NAEA (2002). Authentic connections: Interdisciplinary work in the arts. Consortium of national arts education associations. Reston, VA: The National Art Education. – 2002. Association.www.naea-reston.org/INTERart.pdf

[5] Tomsic Amon, Bea Interdisciplinary connections through transmedia narratives in art education CEPS Journal 10 (2020) 4, S.55-74.

[6] Andreev V.N., Kashpireva T.B., Fomicheva Zh.E. Formirovanie metakompetencij v processe vneauditornoj raboty s inostrannymi studentami, izuchayushchimi russkij yazyk // Vestnik VGU. Seriya: Problemy vysshego obrazovaniya. – 2018. – № 3. – S.122-127.

[7] Abisheva O.T., Derbisova M.A., Tanabayeva S.A., Karbozova A.A. Interconnection of fine arts and other disciplines // Pedagogika i Psihologiya. – 2021. – № 4(49). – R.195-201.

[8] Abisheva O.T. SMART-tekhnologii v sovremennom obrazovanii // Pedagogika i Psihologiya. – 2017. – № 3(32). – S.115-119.

- [9] Meta Rožac Panger, 2019. "Education Quality Gain Through Interconnection Of Subjects," Thriving on Future Education, Industry, Business and Society; Proceedings of the MakeLearn and TIIM International Conference 2019, ToKnowPress.
- [10] Ryadodubova L.A., Medkova A.L. Integrirovannye uroki inostrannogo yazyka i izobrazitel'nogo iskusstva // Nauka, tekhnika i obrazovanie. – Moskva, 2020. – 53 s.
- [11] Rakova N.D. Integracionnyj potencial izobrazitel'nogo iskusstva i obshcheobrazovatel'nyh disciplin v hudozhestvennom obrazovanii shkol'nikov // Razvitie sovremennogo obrazovaniya: Aktual'nye voprosy teorii i praktiki: Sbornik statej Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii. – Penza: MCNS Nauka i Prosveshchenie. – 2021. – 33 s.
- [12] Sejtikazy P.B., Abdirkenova A.K. Mediabilim mazmunyndagy negizgi tusinikter men teoriyalar // Abai atyndagy KazUPU Habarshysy. Pedagogika gylymdary seriyasy. – 2018. – № 2(58). – 22-31 bb.
- [13] Abisheva O.T., Karbozova A.A. University as a space of social interaction, "Language and Literature in the Educational and Cultural Space of the South of Russia and the Caucasus" Grozny, November 22-24, 2019 2021. – Pages 440-444.
- [14] Lange, C., Costley, J. Improving online video lectures: learning challenges created by media. Int J Educ Technol High Educ 17, 16 (2020). <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00190-6>.
- [15] Cynthia J. Brame, Kathryn E. Perez (2020) Effective Educational Videos: Principles and Guidelines for Maximizing Student Learning from Video Content.
- [16] Haustova V.N. Uchebnaya diskussiya kak effektivnaya model' formirovaniya cennostnyh orientirov shkol'nikov / V.N. Haustova, I.V. Bondarenko, M.N. Savonenko // Innovacionnye pedagogicheskie tekhnologii: Materialy VIII Mezhdunar. nauch. konf. (Kazan', maj 2018 g.). – Kazan': Molodoj uchenyj, 2018. – S.40-42 [Elektronnyy resurs]: URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/278/14104/> (otnim berilgen kuni: 01.11.2021).
- [17] Kojlybaj A.A. Mediabilimdi arttyrudagy kitaptyn roli / Kazakstandagy PR zhane BAK / Gylymi enbektter zhinagy 17-shygarylym / Almaty «Kazak universiteti». 2019.
- [18] Tihomirov V.P. Mir na puti Smarteducation. Novye vozmozhnosti dlya razvitiya // Otkrytoe obrazovanie. Special'nyj vypusk: Smart-tekhnologii v obrazovanii. – 2017. – S.87-93.
- [19] Julia Marshall. Transdisciplinarity and Art Integration: Toward a New Understanding of Art-Based Learning across the Curriculum, Studies in Art Education, 2014, 55:2, 127p.
- [20] Reyna E.S. The Integration of Art: A Multiple Case Study of Science, Technology, Engineering, Art, and Math (STEAM) Schools in Three Schools in Southern California Dissertations 2021. 3 p.

Взаимосвязь арт образования с другими дисциплинами

О.Т. Абишева¹, А.К. Кораласбек¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Алматы, Казахстан)

Аннотация

В статье рассматриваются аспекты методических подходов к процессу обучения в социально-гуманитарной сфере, с акцентом на непреходящую значимость междисциплинарных связей, которые закономерно актуализируются в эпоху глобализации, интернета и массовых коммуникаций. Доказывается, что междисциплинарное общение побуждает учащихся самостоятельно углублять свои познания учебного материала, развивать умственные способности, повышает их интерес к предмету, стимулирует к развитию творческих способностей. Междисциплинарное обучение способствует тому, чтобы обучающиеся могли формировать высокие умственные, нравственные качества, улучшать эстетические, эмоциональные восприятия окружающей среды. Междисциплинарные связи разрешают задачу упрощения, постижения определенных процессов в конкретной дисциплине через актуализацию умений и навыков, сформированных ранее, при изучении смежных предметов. Установление междисциплинарных связей, собственно, оказывается возможным благодаря внутренней взаимосвязанности дисциплин социо-гуманитарного цикла, а также благодаря глобальным трендам к масштабной интеграции. Указанные аспекты в области интеллектуального познания важно исследовать на системной основе. Современное образо-

вание – это обновленное содержание и модернизация образовательной системы, а также использование цифровых, инновационных технологий и методик. Международный опыт внедряет интегрированное обучение или междисциплинарный подход, позволяющие повысить учебную мотивацию в достижении высоких результатов в образовательном процессе и обучения. Междисциплинарные занятия стали частью системы преподавания.

Ключевые слова: арт образования; интеграция; междисциплинарные связи; эстетика; дискуссия; образование; процесс; эмоциональное восприятие; развитие; технология; интернет.

Interconnection of art education and other disciplines

O.T. Abisheva¹, A.K. Korlasbek¹,

*¹Abai Kazakh National Pedagogical University
(Almaty, Kazakhstan)*

Abstract

The article considers the aspects of methodological approaches to the learning process in the social-humanitarian sphere, focusing on the continuing importance of interdisciplinary communication, which is naturally actualized in the era of globalization, the internet, and mass communications. It is proved that interdisciplinary communication encourages students to independently deepen their knowledge of the educational material, develop their mental abilities, increase their interest in the subject, and stimulate the development of creative abilities. Interdisciplinary learning encourages students to develop high mental and moral qualities and improve their aesthetic and emotional perception of the environment. Interdisciplinary links allow simplification, and comprehension of certain processes in a particular discipline through the actualization of skills and abilities formed earlier in the study of related subjects. The establishment of interdisciplinary links, in fact, is possible due to the internal interconnection of disciplines of the socio-humanitarian cycle, as well as due to global trends toward large-scale integration. It is important to explore these aspects in the field of intellectual cognition in a systemic way. Modern education is a renewed content and modernization of the educational system, as well as the use of digital, innovative technologies and methods. International experience is introducing integrated learning or an interdisciplinary approach to increase learning motivation in achieving high results in the educational process and learning. Interdisciplinary lessons have become part of the teaching system.

Keywords: art education; integration; interdisciplinary links; aesthetics; discussion; education; process; emotional perception; development; technology; internet.

Редакцияға 30.04.2022 қабылданған

FTAMP 14.29.37

<https://doi.org/10.51889/2022-2.2077-6861.18>

Ұ.Р. ЕСІРКЕПОВА¹, Г.Ж. ЛЕКЕРОВА¹*

*М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті (Шымкент, Қазақстан),
yess.uldabay@mail.ru*

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНДЕ КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ АУТИСТ БАЛАЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОРТАСЫ

Аңдатпа

Инклюзивті білім беру – бұл тек ерекше білімге мұқтаж балалардың білім алуын ғана емес, сонымен бірге ерекше балалардың жалпы білім үрдісіне толық енгізу мен әлеуметтік бейімдеуге, әділ білім беру ортасын қабылдайтын, ерекше көзқарастар мен тиімді оқуға бағытталған мемлекеттік саясат. «Барлығына бірдей сапалы білім беру» идеясының айналасында қоғамды біріктіретін түсінік. Шынында да, ЮНЕ-